

Commentaar

VAWO: herstructurering tem- poveren

De VAWO onderschrijft dat het hoger onderwijs in Nederland aan herstructurering toe is. Zij wil daarbij een zeer hoge prioriteit toekennen aan een curriculum herziening („Posthumus”) annex invoering van nascholing. Wel betwijfelen vele leden of een 4-jarige cursus in alle faculteiten wel een verantwoorde opleiding, hoe onderwijsintensief ook, toe zal laten. Uit een recente enquête onder de leden is tevens gebleken dat een zeer grote meerderheid de huidige planningprocedure voor aanzienlijke verbetering vatbaar vindt. De VAWO heeft echter ernstig bezwaar tegen het herstructurerings tempo dat minister De Brauw - met bezuiniging als doel - denkt te kunnen aangeven. De instellingen - i.c. vele leden van het wetenschappelijk personeel - zijn immers nog druk doende met de doorvoering van de bestuursvorming (WUB) als „extra” taak. Bovendien leiden de beperkende ad-hoc maatregelen (waaronder het verontrustende, zo niet verwarrende personeels„beleid”) tot taakverzwaring. Vooral daar waar men toch tracht het niveau van het onderwijs te behouden moet het onderzoek, toch al langere tijd in de knel geraakt, verdere schade lijden. Een planningsysteem à la McKinsey heeft ongetwijfeld zijn goede kanten, vooral indien het leidt tot verbetering van de coördinatie binnen vakgebieden en disciplines. Verder wordt een behoorlijke mate van parlementaire controle verzekerd, naast vaststelling van de begroting van O en W via (jaarlijkse) beoordeling van het lange-termijn plan.

De VAWO wijst de voorstellen daarom in principe niet af, mits de doorvoering wordt getemporeerd; onder de huidige omstandigheden is de motivatie bij degenen die het in de praktijk moeten „maken”, het wetenschappelijk personeel, begrijpelijkwijze vooralsnog minimaal. De VAWO wenst ook dat allereerst tot klaarheid wordt gekomen inzake de structuur van het gehele hoger onderwijs (verhouding WO-HBO; doelstellingen, toelatingsbeleid). Zij wijst de invoering van een nieuw planningsysteem af zolang naast fraaie definities en goede voornemens de garanties ten aanzien van het wetenschappelijk onderzoek nog ontbreken. Zo wenst de VAWO vastgelegd te zien dat een minimum percentage (bijv. 20 of 25 %) van de „Posthumus doctorandi” aangesteld kan worden als assistent-onderzoekers. Planning wordt immers een onmogelijkheid als de minister zelf een jaarlijks dat aantal vast gaat stellen. De VAWO is voorstander van een grotere rol voor de „tweede-geldstroom” projecten naast een redelijke mate van „onderwijsgebonden” - maar overigens vrij - onderzoek; onder dit laatste wordt bepaald geen dummy research verstaan! De VAWO wil bevorderen dat de (gedemocratiseerde) Acade-

mische Raad een belangrijke rol gaat spelen bij de bepaling van een nationaal onderzoekbeleid. Het als „flexibel” aangekondigde planningsysteem moet recht doen aan het feit dat vele belangrijke ontwikkelingen in het WO onverwacht gebeuren en dus per definitie onplanbaar zijn; ook dient de uiteenlopende aard van de disciplines (faculteiten) tot uitdrukking te komen.

Voorts behoort het systeem aan te sluiten bij de vigerende - gedecentraliseerde - bestuursvorm: Onderwijs- en onderzoekplanning moet „democratisch”, van onderop - maar wel „middelenbewust” - geschieden. Budgettaire planning dient ook steeds op het laagst mogelijke niveau te gebeuren. De instellingen hebben tot taak bij de „invulling” van het systeem te verhinderen dat er een kolonelsbewind van het wetenschappelijk personeel niet welgezinde budgettaire „top down” planners ontstaat! Niet alleen het planningsysteem, maar ook de begroting zal flexibel moeten zijn. Op basis van de „lump sum” gedachte - toekenning van bedragen der discipline per instelling - staat de VAWO een ruime post „eigen beleid” per instelling en (sub) faculteit voor. De „beleid-sombuigingen” dreigen tot gevolg te hebben dat hoogleraren, lectoren en medewerkers tot leerkrachten worden, terwijl de universiteit wordt omgezet in een school die van buitenaf wordt bestuurd. De academici bij het wetenschappelijk onderwijs hebben de plicht - niet alleen uit eigen of groepsbelang, maar vooral ook in het algemeen belang - er voor te waken dat het ministeriële „goedkoop” geen duurkoop wordt!

De beste krachten zullen tegen die tijd al hebben afgemonsterd.

R. Louw, Leiden, voorzitter VAWO

Posthumus positief beoordelen

Het is duidelijk dat de invoering van de Wet „Posthumus” grote veranderingen in het huidige universitaire systeem zal induceren. Aan de positieve kanten, zoals bijvoorbeeld de lagere leeftijd, waarop het doctoralexamen zal worden behaald, wordt in de lopende discussies weinig aandacht besteed. Voor een ieder, vertrouwd met het huidige universitaire systeem, is het duidelijk dat de gemiddelde studieduur, zelfs bij streng geprogrammeerde 5-jarige opleidingen, tussen de 6 en 7 jaar ligt. Indien deze verlenging van

Een speciaal punt bij het wetenschappelijk onderzoek vormt de contractresearch. Het VWO meent dat de door minister Veringa bepleite uitbreiding van de contractresearch waarbij vrijelijk over de hieruit voortvloeiende inkomsten door de desbetreffende universitaire instelling beschikt mag worden, de democratisering van het wetenschappelijk onderzoek en de kritische functie van de universiteit ondermijnt.

VWO, W en S; 1-2-1972.

de studie alleen een gevolg zou zijn van extra tijd besteed aan de studie, resulterend in hoger niveau van de doctorandus, behoefde het huidige systeem weinig verandering. Ik heb hiervan tot nu toe weinig kunnen bespeuren. Eerder zelfs het tegendeel, namelijk wie goed is, doet het snel. Ik wil hieraan nog toevoegen, dat dit ook voor de promotie geldt.

Een 4-jarig programma behoeft niet te leiden tot een niveauverlaging, mits de programma's op elkaar worden afgestemd en een goede studiebegeleiding - ik denk hierbij aan het Engelse tutorial system - wordt opgezet. Verder mag worden aangenomen, dat een deel van de huidige universitaire leerstof is opgenomen in het nieuwe V.W.O.-programma. Omdat de nieuwe V.W.O.-eisen nog onbekend zijn, is een geplande invoerdatum van de wet op 1 september 1973 te vroeg en moet worden uitgesteld met minstens één jaar. De studierichtingen moeten de tijd hebben zich aan de V.W.O.-eisen aan te passen. Problemen zullen optreden met V.W.O.-abituriënten met deficiënte vooropleiding. Is het de taak van de universiteit de aanvullende opleiding te verzorgen? Ik geloof het niet, omdat daarmee de onderwijsbelasting van de universitaire docent opnieuw zal toenemen, hetgeen ten koste gaat van het onderzoek. Deze bijscholing is mijns inziens een taak van het V.W.O. en kan worden gerealiseerd door middel van zomercursussen.

Experimentele kwaliteiten. Zoals duidelijk blijkt uit het bovenstaande, voorzie ik in het algemeen geen verlaging van theoretisch niveau. Mijn zorgen hebben vooral betrekking op de experimentele kwaliteiten van de doctorandus. Vooral voor de chemie en de fysica is het leren experimenteren van groot belang. Niet met dummy-experimenten! De aanstaande doctorandus moet ervaren dat experimenten vaak mislukken of de verwachte gegevens niet opleveren. Dat kan alleen met behulp van levend onderzoek. In de korte studie moet een 2-3 jarige experimentele basisopleiding mijns inziens gegeven worden in geïntegreerde (bio)chemisch-fysische praktika. Dat betekent opnieuw een efficiëntere studiebegeleiding, met andere woorden, een groter aantal docenten, wellicht voor een deel te verwezenlijken met behulp van student-assistenten of „post-doctoraal”-onderzoekers. De inschakeling van student-assistenten is afhankelijk van twee voorwaarden, namelijk het toekomstige systeem van studiefinanciering en garanties in de nieuwe wet, dat de beperkte diensttijd als student-assistent los van studietijd moet worden gemaakt. Het is overigens mijn mening, dat alle onderwijs en begeleiding door de wetenschappelijke staf moet worden verzorgd.

Assistent-onderzoekers zullen een taak moeten krijgen bij het onderzoek van hoofdvakstudenten. De planning van het experiment is edukatief voor student en assistent-onderzoeker beiden. Desalniettemin geloof ik, dat de experimentele vaardigheid van de aanstaande doctorandus aanzienlijk geringer zal zijn dan van de

huidige. Wellicht is dit te ondervangen door het gehele 4e jaar te besteden aan het hoofdvak. De consequentie is dan: grotere specialisatie. De beantwoording van de vraag of dit een nadeel is, is afhankelijk van de waarde, die men aan het bijvak toekent.

De universiteit is in belangrijke mate een „mutual protection society”, waarvan een deel van de leden een „professionalized leisure class” vormt.

W. Brand ESB 22-3-1972.

Komt de algemene ontwikkeling van de student niet in gevaar? Mijn ontkenning is gebaseerd op ervaringen met het nieuwe 5-jarige studieprogramma aan de Landbouwhogeschool. Dit gaat uit van 2 semesters van 13 weken met 12-13 colleges 's morgens en practica 's middags, met een totale studiebelasting - inclusief examen-voorbereiding - van 1600 uur per jaar, hetgeen neerkomt op 40 uur per week. Deze studiebelasting behoeft mijns inziens bij goede planning en coördinatie niet te worden vergroot en laat dus voldoende tijd over voor activiteiten naast de studie.

Onderzoek Het is duidelijk dat in de toekomst onderwijs, practica en studiebegeleiding onmogelijk door de huidige vaste staf kunnen worden verzorgd, het onderzoek is ook een essentieel onderdeel van de universitaire taak. In het huidige systeem wordt een groot deel van de practica en de studiebegeleiding verzorgd door

de promovendi in de functie van wetenschappelijk medewerker. Dit systeem leidt - wellicht ongewenst - door de goede salariëring tot onnodig uitstel van de promotie. Zoals uit de voorstellen valt af te leiden, zal de assistent-onderzoeker met een lager salaris niet meer worden ingeschakeld bij het onderwijs. De 3-jarige promotieperiode kan dus volledig gericht zijn op het wetenschappelijk onderzoek, ongetwijfeld een voordeel. Het is, ter handhaving van de kwaliteit van de totale opleiding, echter noodzakelijk „post-doctoraal”-medewerkers - in tijdelijke dienst voor bijvoorbeeld maximaal drie jaar - aan te stellen, niet alleen voor onderwijs, doch ook voor onderzoek. De aanstelling zal dienen te geschieden op universitaire formatie-plaatsen, omdat ze samenhangen met de hoeveelheid onderwijs van een afdeling.

Plaatsen voor promotie-assistenten zullen mijns inziens voor een deel via de universiteiten moeten worden toegewezen, wellicht na evaluering van het onderzoekprogramma op landelijk niveau. Doch ook aanstelling via organisaties als het Z.W.O., behoort tot de mogelijkheden. In het laatste geval dient echter overwogen te worden of toekenning van deze plaatsen niet meer malen per jaar kan plaatsvinden. De tijd tussen aanvraag, goedkeuring en aanstelling is nu te lang. Het aantal toe te kennen plaatsen moet afhankelijk zijn van de wetenschappelijke significantie van het onderzoek en niet van de sluitpost op de begroting. C. Veeger. Wageningen

Posthumus negatief

De huidige ontwikkelingen aan universiteiten en hogescholen tenderen, structureel gezien, naar een ombouw van de klassieke sterk autonome en op onderzoek gerichte chemische subfaculteiten in een verzameling goeddeels van buitenaf bestuurd scheikunde-scholen met hier en daar een wetenschappelijke aanbouw.

Verder tendeert het streven naar studieuurverkortening en bezuiniging naar een sterke vergroting van de doceer- en studiebelasting en een versmalling in de breedte van de opleiding, met name ook ten koste van de in toenemende belangstelling staande meer sociaal gerichte vakken.

Er is alle reden om deze tendensen negatief te beoordelen. Op dat punt zijn mijns inziens niet alleen de bezuinigingen verwerpelijk. Dit niet zozeer omdat planmatigheid, studieuur-verkortening en centralisatie van het wetenschapsbeleid per definitie verwerpelijk zijn, maar wel, omdat de „tweede geldstroom” en de McKinsey stuurgroepen in hoge mate oncontroleerbaar zijn voor degenen, die „het werk” moeten doen en de studieuurverkortening niet samengaat met een juiste herziening van de operationele onderwijsdoelstellingen.

Het is nog niet te laat om de opgemelde tendensen om te buigen. Zo zou men in het kader van het tegengaan van een onwenselijke verschralling en verzwarend van het Posthumiaanse onderwijs onder meer kunnen werken aan:

- de ontwikkeling van een vrije studierichting chemie (zoals in Groningen gebeurt), waarbij men in het huidige postkandidaatprogramma ongeveer de helft van de studietijd besteedt aan niet-chemische vakken, zoals economie, sociologie etcetera (iets dat ook van belang is voor de verbetering van de perspectieven op de sombere arbeidsmarkt);

- het stimuleren van sociaal relevant project-onderwijs/onderzoek door groepen studenten en stafleden (zie de ontwikkelingen in Utrecht);

- de sanering van de onderwijs-inbreng van richtingen in de chemie, die weinig nieuwe perspectieven bieden zoals grote stukken organische en anorganische chemie en de ontwikkeling van geïntegreerde practica, waarin de diverse soorten chemie worden samengebracht.

Daarnaast zou gewerkt moeten worden aan de democratisering van de SON, die waarschijnlijk voor een belangrijk deel de tweede geldstroom naar de chemie gaat kanaliseren (misschien iets voor de KNCV-vertegenwoordiger in SON?) en van de MCKinsey-stuurgroepen.

En last but not least zou, in het kader van de al op gang zijnde bemoeieningen van de studentengrondraden en BWA, VAWO en VWO, geopponeerd moeten worden tegen het bezuinigingsbeleid van de regering. Misschien zou het KNCV-bestuur de regering eens een nette brief kunnen sturen over de consequenties van het bezuinigingsbeleid voor de chemische werkgelegenheid. Lucas Reynders, Amsterdam

Het gevolg van de trent tot studieverkortening